

14 Αντιμετώπιση πολιτισμικών ασυμβατοτήτων στη μετάφραση νομικών κειμένων – Η μετάφραση των Γενικών Αρχών του Ελληνικού Αστικού Κώδικα στα Γερμανικά

Χρήστος Γιαννούτσος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία θα απαντήσουμε σε 2 ερευνητικά ερωτήματα: 1) Ποιες είναι οι πολιτισμικές ασυμβατότητες μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας στην περίπτωση των Γενικών Αρχών του ελληνικού Αστικού Κώδικα (ελλακ); 2) Πώς αντιμετωπίζει τις πολιτισμικές ασυμβατότητες ο Δημήτριος Γώγος, ο μεταφραστής των Γενικών Αρχών του ελληνικού Αστικού Κώδικα προς τη γερμανική γλώσσα; Αρχικά, ο γράφων μελετά τη μετάφραση νομικών κειμένων ως διαπολιτισμική δράση, ύστερα καταγράφονται παραδείγματα από πραγματολογικές, μορφικές και σημασιολογικές πολιτισμικές ασυμβατότητες στις Γενικές Αρχές του ελλακ, βάσει της κατηγοριοποίησης της Stolze (1992), βάσει της επιρροής του γερμανικού Αστικού Κώδικα στον αντίστοιχο ελληνικό, καθώς και βάσει της σύγκρισης μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας. Τέλος, καταγράφονται οι τρόποι αντιμετώπισης των πολιτισμικών ασυμβατοτήτων κατά τη μετάφραση προς τη γερμανική γλώσσα από τον Δημήτριο Γώγο.

Dealing with cultural incompatibilities in the translation of legal texts - The translation of the General Principles from the Greek Civil Code into German

Christos Giannoutsos

ABSTRACT

This paper aims at answering two research questions: 1) What are the cultural incompatibilities between Greek and German legal language in the case of the General Principles of the Greek Civil Code? 2) How does the translator, Dimitrios Gogos, deal with cultural incompatibilities when translating the General Principles of the Greek Civil Code into German? Firstly, the author studies the translation of legal texts as a cross-cultural activity, then records examples of pragmatic, formal and semantic cultural incompatibilities in the General Principles of the Greek Civil Code, based on Stolze's (1992) categorization, on the influence of the German Civil Code on the corresponding Greek one, as well as on the comparison between Greek and German legal language. Finally, the author lists the ways of dealing with cultural incompatibilities during their translation from Greek to German by Dimitrios Gogos.

0 Εισαγωγή

Οι πολιτισμικές ασυμβατότητες (Stolze, 1992, σ. 207), όπως αναφέρει ο Βλαχόπουλος (2014, σ. 17-18), αποτελούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζει ένας μεταφραστής κατά τη μεταφορά ενός οποιουδήποτε κειμένου σε ένα άλλο πολιτισμό. Πέρα από τον Βλαχόπουλο

(2014, σ. 18-20, 2015, σ. 32-33) αναφορά στις πολιτισμικές ασυμβατότητες κάνει και η Σωτηρία Σκυτιώτη (2022, σ. 96-97), αναφερόμενη ωστόσο στις αντίστοιχες δημοσιεύσεις και τα παραδείγματα του Βλαχόπουλου. Από τα παραδείγματα του Βλαχόπουλου, τα μόνα παραδείγματα που αφορούν πολιτισμικές ασυμβατότητες μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας σε νομικά κείμενα είναι εκείνα της απόδοσης του γερμανικού λεξήματος *Unternehmensgesellschaft* προς την ελληνική γλώσσα (Βλαχόπουλος, 2015, σ. 33) και της αρίθμησης των ενοτήτων ενός νομικού κειμένου (Βλαχόπουλος 2014, σ. 19, 2015, σ. 33), σύμφωνα με τον οποίο τα γερμανικά συμφωνητικά χωρίζονται σε §, ενώ τα ελληνικά συμφωνητικά σε *άρθρα*.

Από την παραπάνω επισκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας περί πολιτισμικών ασυμβατοτήτων βάσει της κατηγοριοποίησης της Stolze παρατηρούμε ότι στην ελληνόφωνη μεταφρασεολογία δεν υπάρχει ερευνητική εργασία ή δημοσίευση που να ασχολείται αποκλειστικά με την καταγραφή πολιτισμικών ασυμβατοτήτων μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας σε συγκεκριμένο προς μετάφραση κείμενο, καθώς και με την καταγραφή των τρόπων αντιμετώπισής τους κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας θα απαντήσουμε σε 2 ερευνητικά ερωτήματα: 1) Ποιες είναι οι πολιτισμικές ασυμβατότητες μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας στην περίπτωση των Γενικών Αρχών του ελληνικού Αστικού Κώδικα; 2) Πώς αντιμετωπίζει τις πολιτισμικές ασυμβατότητες ο Δημήτριος Γώγος, ο μεταφραστής των Γενικών Αρχών του ελληνικού Αστικού Κώδικα προς τη γερμανική γλώσσα;.

1 Η μετάφραση ως διαπολιτισμική δράση

Σύμφωνα με την Christiane Nord (2014, σ. 63) η μετάφραση πραγματοποιείται «σε συγκεκριμένες, καθορισμένες περιστάσεις στις οποίες εμπλέκονται μέλη από διαφορετικούς πολιτισμούς», από τη στιγμή μάλιστα που ο πολιτισμός ορίζεται ως «σύνολο γνώσεων, ικανοτήτων και αντιλήψεων» (Nord, 2014, σ. 63). Ο Βλαχόπουλος (2015, σ. 20) αναφέρεται στις πολιτισμικές γνώσεις που πρέπει να διέπουν τον μεταφραστή:

Οι μεταφραστές οφείλουν, επίσης, να διαθέτουν εγκυκλοπαιδικές, θεματικές και πολιτισμικές γνώσεις, δηλαδή ένα υπόβαθρο γνώσεων που ενεργοποιείται ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε μεταφραστικού έργου, ή να έχουν τις γνώσεις που θα τους οδηγήσουν στην οικοδόμηση του απαιτούμενου για κάθε μετάφραση γνωσιακού υπόβαθρου.

Η Σωτηρία Σκυτιώτη (2022, σ. 94-98) αφιερώνει μια υποενότητα στη νομική μετάφραση ως πολιτισμική μεταφορά και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η μετάφραση αποτελεί

ολοκληρωμένη προσπάθεια του συγκριτολόγου μεταφραστή να αποδώσει ένα μήνυμα από δεδομένο πολιτισμό-πηγή στον πολιτισμό-στόχο υπό το πρίσμα συγκεκριμένης κατάστασης επικοινωνίας» (Σκυτιώτη, 2022, σ. 95).

Επιπρόσθετα ζητήματα, αλλά και μελέτες περιπτώσεων, που αφορούν το πολιτισμικό στοιχείο στη νομική μετάφραση, συμπεριλαμβανομένων παραδειγμάτων από τη γερμανική νομική ορολογία, υπάρχουν στα κεφάλαια 7 και 8 του συλλογικού έργου των ακαδημαϊκών Κριμπά, Λουπάκη, Πανταζάρα και Τζιάφα (Κριμπάς κ. ά., 2023). Στις επόμενες ενότητες θα καταγράψουμε και θα μελετήσουμε τη μετάφραση των πολιτισμικών ασυμβατοτήτων, όπως ορίζονται από την Radegundis Stolze (1992), με μελέτη περίπτωσης τη μετάφραση των Γενικών Αρχών του ελληνικού Αστικού Κώδικα (εφεξής ελλακ) στα Γερμανικά από τον Δημήτριο Γώγο (Gogos, 1951).

2 Πολιτισμικές ασυμβατότητες μεταξύ των ελληνικών και των γερμανικών Γενικών Αρχών

Τα είδη των πολιτισμικών ασυμβατοτήτων που πιθανόν θα συναντήσει ένας μεταφραστής νομικών κειμένων κατά τη μεταφορά ενός κειμένου σε έναν άλλον πολιτισμό, μπορούν να χωριστούν στις εξής τρεις γενικές κατηγορίες (Stolze, 1992, σ. 207): Στις πραγματολογικές, στις μορφικές και τις σημασιολογικές ασυμβατότητες. Στις επόμενες υποενότητες θα καταγράψουμε παραδείγματα από κάθε κατηγορία πολιτισμικών ασυμβατοτήτων ξεχωριστά, δηλαδή από τις πραγματολογικές (υποενότητα 2.1), τις μορφικές (υποενότητα 2.2) και τις σημασιολογικές (υποενότητα 2.3) ασυμβατότητες, με μελέτη περίπτωσης τις Γενικές Αρχές των ελλακ και γερμΑΚ (όπου γερμΑΚ = γερμανικός Αστικός Κώδικας).

Οι Βαλεοντής και Κριμπάς (2014, σ. 32, 242) διακρίνουν δύο κατηγορίες ιδιαιτεροτήτων των νομικών κειμένων, τις γλωσσοστρεφείς ιδιαιτερότητες και τις δικαιοστρεφείς ιδιαιτερότητες. Οι πολιτισμικές ασυμβατότητες της Stolze, τις οποίες και μελετάμε στην παρούσα εργασία, εντάσσονται στις δικαιοστρεφείς ιδιαιτερότητες,

2.1 Πραγματολογικές πολιτισμικές ασυμβατότητες

Οι πραγματολογικές ασυμβατότητες «είναι αποτέλεσμα της ανυπαρξίας πραγματικοτήτων (realia) του ενός πολιτισμού στους κόλπους του άλλου» (Βλαχόπουλος, 2015, σ. 32). Στις πραγματολογικές ασυμβατότητες περιλαμβάνονται «λέξεις που χαρακτηρίζουν έννοιες που υπάρχουν στον πολιτισμό-πηγή, ενώ ο πολιτισμός-στόχος στερείται ανάλογων εννοιών» (Matulewska & Wagner, 2021, σ. 3 στο Σκυτιώτη 2022, σ. 96). Τέτοιες έννοιες, όπως αναφέρει και ο Βλαχόπουλος (2015, σ. 18), τις συναντάμε «κυρίως σε realia που διακρίνονται για τον υψηλό βαθμό πολιτισμικότητας».

Στην περίπτωση των Γενικών Αρχών του ελλΑΚ και του γερμΑΚ, παρατηρούμε μια ουσιώδη πραγματολογική πολιτισμική ασυμβατότητα μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας. Στο ελληνικό νομικό σύστημα όταν λέμε *προθεσμίες*, στο γερμανικό νομικό σύστημα λέμε *Fristen* και *Terminen*. Ωστόσο, το λέξημα *Terminen* δεν υφίσταται στην πραγματικότητα (*realia*) της ελληνικής νομικής γλώσσας. Η Παντελίδου (2022, σ. 266-267) αναφέρει σχετικά με τις συγκεκριμένες διατάξεις:

Οι διατάξεις αυτές, δηλ. οι ΑΚ 241-246, προϋποθέτουν προθεσμία, δηλ. ένα χρονικό διάστημα μεταξύ δύο χρονικών σημείων. Δεν εφαρμόζονται ευθέως στον προσδιορισμό των χρονικών σημείων που δεν συνδέονται με διάρκεια, αλλά είναι αδιαίρετες χρονικές μονάδες. Αντιθέτως στο γερμανικό δίκαιο το αντίστοιχο κε. του γερμΑΚ (§§ 186-193) επιγράφεται «Fristen, Termine», από τους οποίους όρους ο πρώτος αναφέρεται σε χρονικό διάστημα και ο δεύτερος σε χρονικό σημείο. Η διεύρυνση αυτή έχει προκαλέσει αμφισβητήσεις μεταξύ άλλων και με το αν εφαρμόζεται στα σημεία η διάταξη για την αργία.

Επίσης, ο Αθανάσιος Καΐσης, στον δεύτερο τόμο του Γερμανοελληνικού Λεξικού Νομικής Ορολογίας, στο λέξημα *Termin* (Καΐσης, 2002, σ. 738) αναφέρει ρητά ότι «ο όρος σημαίνει ορισμένο χρονικό σημείο, ενώ ο όρος *Frist* σημαίνει χρονικό άνυσμα, δηλ. προθεσμία». Από το άνω παράδειγμα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι «η κατανόηση του νομικού λόγου καθώς και η μετάφραση αυτού εξαρτάται από πολιτισμικά στοιχεία και την ύπαρξη ή μη σημαντικών ομοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα στον νομικό πολιτισμό-πηγή και στο νομικό πολιτισμό-στόχο» (Σκυτιώτη, 2022, σ. 95).

2.2 Μορφικές πολιτισμικές ασυμβατότητες

Η δεύτερη κατηγορία πολιτισμικών ασυμβατοτήτων είναι οι μορφικές ασυμβατότητες. Αυτές γεννώνται «επειδή ορισμένες κατηγορίες κειμένων υλοποιούνται σε διαφορετικούς πολιτισμούς με διαφορετικά γλωσσικά μέσα» (Σκυτιώτη 2022, σ. 96). Ο Βλαχόπουλος (2015, σ. 33) με αφορμή τη μελέτη της μετάφρασης οικονομικών κειμένων από τα γερμανικά προς τα ελληνικά, φέρει το παράδειγμα της αρίθμησης των ενοτήτων ενός νομικού κειμένου ως παράδειγμα μορφικής ασυμβατότητας:

Η ασυμβατότητα στην αρίθμηση των ενοτήτων ενός νομικού κειμένου (π.χ., στα γερμανικά συμφωνητικά το κείμενο διαρθρώνεται σε «παραγράφους» με το σύμβολο §. Το ελληνικό συμφωνητικό συνήθως χωρίζεται σε άρθρα, ενώ η παράγραφος στην ελληνική έννομη τάξη αποτελεί υπάλληλη έννοια). Επίσης, η διαφορετική διάταξη των πληροφοριών στα προς μετάφραση κείμενα και η χρήση

τυπογραφικών τεχνικών (π.χ., διαφορετική γραμματοσειρά, μέγεθος των λέξεων κ.ά., στα αγγλικά νομικά κείμενα) συνιστούν μορφικές ασυμβατότητες, που γεννούν ιδιαίτερες δυσκολίες και διλήμματα στον μεταφραστή.

Στην περίπτωση των Γενικών Αρχών των ελλαΚ και γερμΑΚ, υπάρχει επίσης διαφορά ως προς την αρίθμηση των διατάξεών τους. Συγκεκριμένα, οι Γενικές Αρχές του ελλαΚ χωρίζονται σε *άρθρα* ενώ οι Γενικές Αρχές του γερμΑΚ σε §. Επίσης, τα άρθρα των Γενικών Αρχών του ελλαΚ εντάσσονται απλώς σε *Κεφάλαια*, ενώ τα § του γερμΑΚ εντάσσονται αντίστοιχα σε *Abschnitten* (Παράγραφοι), *Titeln* (Τίτλοι), *Untertiteln* (Υπότιτλοι) και *Kapiteln* (Κεφάλαια). Για να γίνει και οπτικά αντιληπτή αυτή η διαφορά, στον επόμενο πίνακα παρατίθεται η δομή των Γενικών Αρχών του τωρινού ελλαΚ στα άρθρα 1-22¹, σε αντιπαραβολή με τη δομή των Γενικών Αρχών του γερμΑΚ στα §§ 1-22².

Πίνακας 1: Δομή Γενικών Αρχών ελλαΚ (άρθρα 1-22) και γερμΑΚ (§§ 1-22)

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ	Buch 1
ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	Allgemeiner Teil
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	Abschnitt 1
ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΓΕΝΙΚΑ	Personen
Άρθρο 1 Πηγές του δικαίου	Titel 1
Άρθρο 2 Αναδρομική δύναμη του νόμου	Natürliche Personen, Verbraucher, Unternehmer
Άρθρο 3 Κανόνες δημόσιας τάξης	§ 1 Beginn der Rechtsfähigkeit
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	§ 2 Eintritt der Volljährigkeit
ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ	§§ 3 bis 6 (weggefallen)
Άρθρο 4 Κατάσταση αλλοδαπών	§ 7 Wohnsitz; Begründung und Aufhebung
Άρθρο 5 Ικανότητα δικαίου	§ 8 Wohnsitz nicht voll Geschäftsfähiger
Άρθρο 6 Αφάνεια	§ 9 Wohnsitz eines Soldaten
Άρθρο 7 Ικανότητα για δικαιοπραξία	§ 10 (weggefallen)
Άρθρο 8 Στέρηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας	§ 11 Wohnsitz des Kindes
Άρθρο 9 Ικανότητα αλλοδαπού στην Ελλάδα	§ 12 Namensrecht
Άρθρο 10 Νομικό πρόσωπο	§ 13 Verbraucher
Άρθρο 11 Τύπος δικαιοπραξίας	§ 14 Unternehmer
Άρθρο 12	
Άρθρο 13 Γάμος	

¹ Ελληνικός Αστικός Κώδικας. (2025). *Άρθρα 1-22*. Ανακτήθηκε 20 Ιουλίου 2025 από <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/astikos-kodikas>

² BGB-Bürgerliches Gesetzbuch. (2025). *§§ 1-22*. Ανακτήθηκε 20 Ιουλίου 2025 από <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

Άρθρο 14 Προσωπικές σχέσεις των συζύγων	§§ 15 bis 20 (weggefallen)
Άρθρο 15 Περιουσιακές σχέσεις των συζύγων	Titel 2
Άρθρο 16 Διαζύγιο και δικαστικός χωρισμός	Juristische Personen
Άρθρο 17 Τέκνο γεννημένο σε γάμο	Untertitel 1
Άρθρο 18 Σχέσεις γονέων και τέκνου	Vereine
Άρθρο 19 Τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του	Kapitel 1
Άρθρο 20	Allgemeine Vorschriften
Άρθρο 21	§ 21 Nicht wirtschaftlicher Verein
Άρθρο 22 Εξομοίωση προς τέκνο γεννημένο σε γάμο	§ 22 Wirtschaftlicher Verein

2.3 Σημασιολογικές πολιτισμικές ασυμβατότητες

Η τρίτη κατηγορία είναι οι σημασιολογικές ασυμβατότητες, οι οποίες «οφείλονται στο διαφορετικό περιεχόμενο των αντίστοιχων λεξημάτων δύο πολιτισμών» (Βλαχόπουλος, 2015, σ. 33), ή είναι λεξήματα και συνδηλώσεις των λέξεων, των οποίων η προσέγγιση και η απόδοση «πυροδοτεί συνειρμούς, οι οποίοι δεν ταιριάζουν πάντα στην υπό μετάφραση έννοια» (Σκυτιώτη, 2022, σ. 97). Στην περίπτωση των Γενικών Αρχών των ελλαΚ και γερμΑΚ, υπάρχει το λέξιμα *έθιμο* που μπορεί να πυροδοτήσει τέτοιους συνειρμούς κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Συγκεκριμένα, στην ελληνική γλώσσα το λέξιμα *έθιμο*, σύμφωνα με το *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*³, φέρει τις εξής σημασίες:

έθιμο το [έθιμο] Ο40 : α. κάθε εκδήλωση της κοινωνικής ζωής που διατηρείται και επιβάλλεται από τη συνήθεια και την παράδοση· (πρβ. παράδοση, συνήθεια): Πατροπαράδοτο / αρχαίο / παλιό / εθνικό / ελληνικό / πανελλήνιο / τοπικό / νησιώτικο / αγροτικό ~. Θρησκευτικό / χριστιανικό / ειδωλολατρικό / λατρευτικό ~. Χριστουγεννιάτικο / πασχαλινό ~. Βάρβαρο / πρωτόγονο ~. Τα έθιμα του γάμου. Τα ήθη και τα έθιμα ενός λαού. Η αναβίωση ενός παλιού, ξεχασμένου εθίμου. Έχω / κρατώ / τηρώ / ακολουθώ ένα ~. Κρατούσε με θρησκευτική ευλάβεια τα έθιμα της ιδιαίτερης πατρίδας του. β. (ειδ. νομ.) κανόνας του δικαίου που δεν τον επιβάλλει η γραπτή νομοθεσία της πολιτείας, αλλά η μακρόχρονη και συνεχής εφαρμογή του στην κοινωνία.

Στην περίπτωση της γερμανικής νομικής γλώσσας το λέξιμα «έθιμο» φέρει τις ακόλουθες αποδόσεις προς τη γερμανική γλώσσα: *Gebrauch*, *Gepflogenheit* και *Gewohnheit*

³ Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής. (2025). Έθιμο. Ανακτήθηκε 20 Ιουλίου 2025 από https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%AD%CE%B8%CE%B9%CE%BC%CE%BF

(Βαθιώτης κ. ά., 2013, σ. 1476). Συνεπώς, κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι εύλογο να δημιουργηθούν συνειρμοί ως προς την επιλογή του κατάλληλου γερμανικού λεξήματος προς κατανόηση του περιεχομένου από τον γερμανόφωνο αναγνώστη.

Επομένως, η μετάφραση του ελλαΚ προς τη γερμανική αποτελεί ένα δυναμικό επικοινωνιακό περιβάλλον, το οποίο απαιτεί από τον μεταφραστή του να λάβει την καταλληλότερη και επαρκέστερη επικοινωνιακή στρατηγική, «προκειμένου να κατανοήσει και μεταφέρει τα πολιτισμικά νομικά χάσματα χωρίς να προβεί σε μία άγονη και στείρα γεφύρωσή τους» (Pommer, 2008, σ. 20 στο Σκυτιώτη, 2022, σ. 98).

3 Αντιμετώπιση πολιτισμικών ασυμβατοτήτων των Γενικών Αρχών από τον Δημήτριο Γώγο

3.1 Αντιμετώπιση πραγματολογικών πολιτισμικών ασυμβατοτήτων

Στην περίπτωση των πραγματολογικών ασυμβατοτήτων παρατηρούμε ότι ο Δημήτριος Γώγος, κατά τη μετάφραση των άρθρων 241-246 του ελλαΚ, μεταφράζει όπου συναντάει το λέξημα *Προθεσμίες* ως *Fristen*, χάριν διατήρησης της πιστότητας του περιεχομένου του πρωτότυπου κειμένου στη γερμανική μετάφραση, όπως αναφέρει και στην εισαγωγή της δημοσιευμένης μετάφρασής του. Στην εισαγωγή της μετάφρασης, ο ίδιος ο μεταφραστής (Gogos, 1951, σ. VIII), αναφέρει ότι «έγινε προσπάθεια να αναπαραχθεί κατά λέξη το ελληνικό κείμενο».

Στην προκειμένη περίπτωση, ο Γώγος ακολουθεί τη στρατηγική της «νομικής ισοδυναμίας» (Σκυτιώτη, 2022 σ. 211), ή αλλιώς της ισοδυναμίας του έννομου αποτελέσματος, μιας στρατηγικής που είναι «πρωταρχικής σημασίας, καθώς από αυτήν εξαρτάται η επέλευση των προβλεπόμενων και επιδιωκόμενων έννομων συνεπειών» (Hale, 2011, σ. 42 στο Σκυτιώτη, 2022, σ. 211). Άλλωστε, με την επιλογή του λεξήματος *Frist* ως νομικά ισοδύναμο του λεξήματος *Προθεσμία* επιτυγχάνεται η κατανόηση του πνεύματος των διατάξεων του ελληνικού αστικού δικαίου στον γερμανόφωνο αναγνώστη, καθώς, όπως αναφέρει ο Γεώργιος Πλαγιανάκος (Plagianakos, 1963, σ. 6), οι διατάξεις για τις προθεσμίες είναι επηρεασμένες από το γερμανικό αστικό δίκαιο.

Προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητή οπτικά στο αναγνωστικό κοινό μας η μεταφραστική επιλογή του Γώγου, στην επόμενη σελίδα παρατίθεται ο Πίνακας 2, στον οποίο παρουσιάζονται τα άρθρα 240-244 του ελλαΚ του 1940⁴, καθώς και η μετάφραση αυτών των άρθρων (και του άρθρου 245) του ελλαΚ προς τη γερμανική γλώσσα, όπως

⁴ ΦΕΚ 91/Α/15.03.1940 (1940). *ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ 'Επί τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος*. Ανακτήθηκε 20 Ιουλίου 2025 από <http://www.et.gr/ldocs-nph/search/fekForm.html#results>

μεταφράστηκαν από τον Δημήτριο Γώγο το 1951 (Gogos, 1951, σ. 26).

Πίνακας 2: Άρθρα 240-244 ελλακ του 1940 και μεταφράσεις των άρθρων 240-245 ελλακ του 1940 από τον Δημήτριο Γώγο (Gogos, 1951, σ. 26)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ	Neuntes Kapitel
Προθεσμίαι	Fristen
<p style="text-align: center;">*Άρθρον 240</p> <p>Διὰ τὰς προθεσμίας τὰς καθοριζομένης διὰ νόμου, δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ δικαιοπραξίας ἰσχύουσιν αἱ ἐρμηνευτικαὶ διατάξεις τῶν άρθρων 241 ἕως 246.</p>	<p>240. Für die Fristen, welche durch Gesetz, gerichtliche Entscheidung oder Rechtsgeschäft bestimmt werden, gelten die Auslegungsvorschriften der Art. 241 bis 246.</p>
<p style="text-align: center;">*Άρθρον 241</p> <p><i>Ἐνός</i> Ἡ προθεσμία ἀρχεται τὴν ἐπιούσαν τῆς ἡμέρας, κατ' ἣν συνέβη τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς γεγονός. Διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐνηλικότητος ὑπολογίζεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως.</p>	<p><i>Beginn</i> 241. Die Frist beginnt mit dem Tage, der demjenigen Tage folgt, in den das für ihren Beginn maßgebende Ereignis fällt. Für die Berechnung der Volljährigkeit wird auch der Tag der Geburt mitgerechnet.</p>
<p style="text-align: center;">*Άρθρον 242</p> <p><i>Ἄλλος</i> Ἡ προθεσμία λήγει διὰ τῆς παρελεύσεως ὁλοκλήρου τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ, ἐὰν αὕτη εἶναι κατὰ νόμον ἑορτάσιμος, διὰ τῆς παρελεύσεως ὁλοκλήρου τῆς ἐπομένης ἐργασίμου.</p>	<p><i>Ende</i> 242. Die Frist endet mit dem Ablauf des ganzen letzten Tages und, wenn dieser ein gesetzlicher Feiertag ist, mit dem Ablauf des ganzen nächstfolgenden Werktages.</p>
<p style="text-align: center;">*Άρθρον 243</p> <p><i>Ἐβδομάδας, μῆνας, ἔτος</i> Προθεσμία προσδιοριζομένη κατ' ἑβδομάδας λήγει ἅμα ὡς παρέλθη ἡ ἀντίστοιχος ἡμέρα τῆς τελευταίας ἑβδομάδος.</p>	<p><i>Woche, Monat, Jahr</i> 243. Eine nach Wochen bestimmte Frist endet mit dem Ablauf des entsprechenden gleichlautenden Tages der letzten Woche. Eine nach Monaten bestimmte Frist endet mit dem Ablauf des Tages des letzten Monats, der durch seine Zahl dem Anfangstage der Frist entspricht; in Ermangelung eines entsprechenden Tages im letzten Monat endet die Frist mit dem Ablauf des letzten Tages dieses Monats.</p>
<p>Προθεσμία προσδιοριζομένη κατὰ μῆνας λήγει ἅμα ὡς παρέλθη ἡ ἡμέρα τοῦ τελευταίου μηνός ἢ κατ' ἀριθμὸν ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως καὶ, ἐλλειπούσης ἀντιστοίχου, ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ μηνός.</p>	<p>Eine nach Jahren bestimmte Frist endet mit dem Ablauf des entsprechenden Datums des letzten Jahres.</p>
<p>Προθεσμία προσδιοριζομένη κατὰ ἔτη λήγει ἅμα ὡς παρέλθη ἡ ἀντίστοιχος ἡμερομηνία τοῦ τελευταίου ἔτους.</p>	<p>244. Eine Frist von einem halben Jahre wird als eine Frist von sechs Monaten und eine Frist von einem halben Monat wird als eine Frist von fünfzehn Tagen verstanden. Ist eine bestimmte Frist auf Monate und Tage gestellt, so sind zuerst die Monate zu zählen und dann werden die Tage hinzugefügt.</p>
<p style="text-align: center;">*Άρθρον 244</p> <p>Προθεσμία ἡμίσεος ἔτους νοεῖται ὡς προθεσμία ἕξ μηνῶν, προθεσμία δὲ ἡμίσεος μηνός νοεῖται ὡς προθεσμία δέκα πέντε ἡμερῶν.</p>	<p>245. Wird eine Frist verlängert, so beginnt die neue Frist von dem Ablauf der ersten an.</p>

3.2 Αντιμετώπιση μορφικών πολιτισμικών ασυμβατοτήτων

Στην περίπτωση των μορφικών ασυμβατοτήτων, παρατηρούμε ότι ο Γώγος κατά τη μετάφραση των άρθρων 1-3 του ελλακ παραλείπει να μεταφράσει το λέξημα «Άρθρον» προς τη γερμανική γλώσσα από το Άρθρο 2 και ύστερα. Συγκεκριμένα, το πρώτο άρθρο μεταφράζεται ως Art. 1, και όχι ως Artikel 1, και στη συνέχεια διατηρεί απλώς τον αριθμό (2., 3. και ούτω καθεξής), αφήνοντας αμετάφραστο το λέξημα «Άρθρον», συνεπώς δεν τηρεί την πιστότητα του περιεχομένου του πρωτότυπου κειμένου στη γερμανική μετάφραση.

Στην προκειμένη περίπτωση, παρά την αναφορά του στην εισαγωγή της δημοσιευμένης μετάφρασής του για πιστότητα στην τήρηση του περιεχομένου του πρωτότυπου κατά τη μετάφραση προς τη γερμανική γλώσσα, ο Γώγος επιλέγει τη παράλειψη της λέξης *Artikel* με ολόγραφη μορφή και τη χρήση του συντομογραφημένου λεξήματος *Art*. Συγκεκριμένα, ο Γώγος αναφέρει στην εισαγωγή της δημοσιευμένης μετάφρασης (Gogos 1951, VIII): «Απέφυγα την κατά λέξη μετάφραση μόνο όταν δεν ήταν δυνατόν να αναπαραχθεί το νόημα του ελληνικού κειμένου». Στο παράδειγμα που μελετάμε, λοιπόν, δεν αιτιολογείται η μεταφραστική επιλογή του Γώγου, καθώς η κατά λέξη μετάφραση του λεξήματος «Άρθρον» ως «Artikel» στη γερμανική γλώσσα θα ήταν πλήρης αναπαραγωγή του νοήματος του ελληνικού κειμένου.

Προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητή οπτικά στο αναγνωστικό κοινό μας η μεταφραστική επιλογή του Γώγου, στην επόμενη σελίδα παρατίθεται ο Πίνακας 3, στον οποίο παρουσιάζονται τα άρθρα 1-3 του ελλακ του 1940 καθώς και η μετάφραση αυτών των άρθρων του ελλακ προς τη γερμανική γλώσσα από τον Γώγο (Gogos, 1951, σ. 1).

Πίνακας 3: Άρθρα 1-3 ελλακ του 1940 και μεταφράσεις των άρθρων 1-3 ελλακ του 1940 από τον Δημήτριο Γώγο (Gogos, 1951, σ. 1)

<p>ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΞ</p> <p>BIBLION ΠΡΩΤΩΝ</p> <p>ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ</p> <p>ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΩΝ</p> <p><i>Οι κανόνες τοῦ δικαίου ἐν γένει</i></p> <p>Ἄρθρον 1</p> <p><i>Πῶσαι τοῦ δικαίου</i> Οἱ κανόνες τοῦ δικαίου περιλαμβάνονται εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα.</p> <p>Ἄρθρον 2</p> <p><i>Ἐπισημαστικὸν ἔθιμον τοῦ νόμου</i> Ὁ νόμος ὀρίζει περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ δὲν ἔχει ἀναδρομικὴν δύναμιν, διατηρεῖ δὲ τὴν ἰσχύϊν του ἐνὸς αἴματος ἕτερος κανὼν δικαίου δὲν καταργεῖται αὐτὸν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς.</p> <p>Ἄρθρον 3</p> <p><i>Κανὼν δημοσίας τάξεως</i> Διὰ τῆς ἰδιωτικῆς βουλήσεως δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ ἐφαρμογὴ κανόνων δημοσίας τάξεως.</p>	<p>Zivilgesetzbuch</p> <p>Erstes Buch</p> <p>Allgemeiner Teil</p> <p>Erstes Kapitel</p> <p>Die Rechtsnormen im allgemeinen</p> <p>Art. 1. Die Rechtsnormen sind in den Gesetzen und Gewohnheiten enthalten. <i>Rechtsquellen</i></p> <p>2. Das Gesetz trifft Bestimmungen für die Zukunft, hat keine rückwirkende Kraft und gilt, solange nicht eine andere Rechtsnorm es ausdrücklich oder stillschweigend aufhebt. <i>Rückwirkende Kraft des Gesetzes</i></p> <p>3. Die Anwendung von Normen der öffentlichen Ordnung kann nicht durch den Privatwillen ausgeschlossen werden. <i>Normen der öffentlichen Ordnung</i></p>
---	--

3.3 Αντιμετώπιση σημασιολογικών πολιτισμικών ασυμβατοτήτων

Ως προς τις σημασιολογικές ασυμβατότητες, με βάση τον Πίνακα 3, παρατηρούμε ότι το λέξιμα «ἔθιμα» μεταφράζεται από τον Γώγο ως «Gewohnheiten». Υπενθυμίζουμε ότι το λέξιμα ἔθιμο, όπως αναφέρεται και στο *Γερμανο-ελληνικό / Ελληνο-γερμανικό Λεξικό*

Νομικών όρων (Βαθιώτης, κ. ά. 2013, σ. 1476) φέρει τις ακόλουθες αποδόσεις προς τη γερμανική γλώσσα: *Gebrauch*, *Gepflogenheit* και *Gewohnheit*.

Το γερμανικό λέξημα *Gewohnheit* αποτελεί συνθετικό μέρος των λεξημάτων *Gewohnheitsnorm* και *Gewohnheitsrecht*, που σημαίνουν αντίστοιχα στην ελληνική γλώσσα *εθιμικός κανόνας* και *εθιμικό δίκαιο* (Καΐσης, 1997, σ. 739), σε αντίθεση με τα λεξήματα *Gebrauch* και *Gepflogenheit*. Το γερμανικό λέξημα *Gebrauch* σημαίνει *χρήση* στον ελλακ (Καΐσης, 1997, σ. 653), και *έθιμο* ως συνήθεια, πρακτική (Καΐσης 1997, σ. 653), και το γερμανικό λέξημα είναι συνώνυμο με το γερμανικό λέξημα *Gepflogenheit* (Καΐσης, 1997, σ. 696). Η χρήση των λεξημάτων *Gebrauch* και *Gepflogenheit* δεν θα τηρούσαν την πιστότητα του πρωτότυπου κειμένου, συνεπώς δεν θα επιτυγχανόταν η νομική ισοδυναμία. Και η μη επίτευξη της νομικής ισοδυναμίας μπορεί να φέρει ως αποτέλεσμα «τη μη επέλευση των προβλεπόμενων και επιδιωκόμενων έννομων συνεπειών» (Heffer, 2005, σ. 218).

4 Συμπέρασμα

Καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα: 1) Υπάρχουν, βάσει της κατηγοριοποίησης της Stolze (1992), πολιτισμικές ασυμβατότητες (πραγματολογικές, μορφικές, σημασιολογικές) μεταξύ ελληνικής και γερμανικής νομικής γλώσσας στην περίπτωση της μετάφρασης των Γενικών Αρχών του ελλακ προς τη γερμανική γλώσσα. 2) Ο Δημήτριος Γώγος, ο μεταφραστής του ελλακ προς τη γερμανική γλώσσα το 1951, αντιμετωπίζει με τη στρατηγική της νομικής ισοδυναμίας τις πραγματολογικές και σημασιολογικές ασυμβατότητες, όχι όμως τις μορφικές ασυμβατότητες («Άρθρον 1» ως «Art. 1», «Άρθρον 2» ως «2.»), αντίθετως, ακολουθεί τη μεταφραστική στρατηγική της παράλειψης, σε αντίθεση με τη δέσμευσή του για κατά λέξη μετάφραση στην εισαγωγή. Ευελπιστούμε η παρούσα έρευνα να αποτελέσει αφορμή για περαιτέρω μελέτη των νομικών μεταφράσεων από την ελληνική προς τη γερμανική γλώσσα.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Gogos, D. (1951). *Das Zivilgesetzbuch von Griechenland (1940) mit dem Einführungsgesetz*. Walter De Gruyter & Co.
- Hale, S. (2011). *Interpreter policies, practices and protocols in Australian courts and tribunals: A national survey*. The Australasian Institute of Judicial Administration Incorporated.
- Heffer, C. (2005). *The Language of Jury Trial. A Corpus-Aided Analysis of Legal-Lay Discourse*. Palgrave Macmillan.
- Matulewska, A. & Wagner, A. (2021). The Multiplicity of Third Space of Communication in Law. *International Journal for the Semiotics of Law* 34(5). 1–29.
- Plagianakos, G. J. (1963). *Die Entstehung des Griechischen Zivilgesetzbuches unter historischer Ableitung einiger seiner Institutionen*. Cram, de Gruyter & Co.

- Pommer, S. (2008). Translation as Intercultural Transfer: A Case of Law. *Journal of Translation and Interpretation* 3 (1). 17–21.
- Stolze, R. (1992). *Hermeneutisches Übersetzen, Linguistische Kategorien des Verstehens und Formulierens beim Übersetzen*. Gunter Narr Verlag.

Ελληνική

- Βαθιώτης, Κ., Ζαχαρόπουλος, Β., Κουτσογιάννη-Hanke, Χ., Μπουργιέζη, Δ., Παπαδέλλη, Α., Παπατσώρη, Χ., Πριοβούλου, Ε., Τριανταφυλλίδης, Β., & Τσεπίση, Χ. (2013), *Γερμανο-ελληνικό / Ελληνο-γερμανικό Λεξικό Νομικών όρων*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βαλεοντής, Κ. Ε. & Κριμπάς, Π. Γ. (2014). *Νομική γλώσσα, νομική ορολογία: Θεωρία και πράξη*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βλαχόπουλος, Σ. (2014). *Πολυγλωσσία στο δίκαιο: Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βλαχόπουλος, Σ. (2015). *Διαπολιτισμική επικοινωνία στην οικονομία. Η μετάφραση οικονομικών κειμένων από τα Γερμανικά στα Ελληνικά*. Συνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/208>
- Καΐσης, Α. (1997). *Γερμανοελληνικό λεξικό νομικής ορολογίας: Πρώτος τόμος, Α-Κ (2η έκδοση)*. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Καΐσης, Α. (2002). *Γερμανοελληνικό λεξικό νομικής ορολογίας: Δεύτερος τόμος, L-Z (2η έκδοση)*. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κριμπάς, Π., Λουπάκη, Ε., Πανταζάρα, Μ., & Τζιάφα, Ε. (2023). *Ζητήματα ορολογίας στη σύγχρονη μεταφραστική πρακτική* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-128>
- Nord, C. (2014). *Η Μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα. Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις* (Σίμος Π. Γραμμενίδης & Δέσποινα Δ. Λάμπρου, Μετ.). Διάυλος.
- Παντελίδου, Κ. (2022). *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*. (2η έκδ.). Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Σκυτιώτη, Σ. (2022). *Συγκριτικό Δίκαιο & Γλώσσα*. Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε.

Χρήστος Γιαννούτσος

Υποψήφιος Διδάκτωρ
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας (ΤΞΓΜΔ)
Ηλ-ταχ.: chgiannoutsos@ionio.gr